

УДК 323.1:351.858:355(045)

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.54.9-14>

К. Пирогов, мол. наук. співроб. наук.-досл. центру Військового інституту
e-mail: Kirillpirogov1999@gmail.com
ORCID ID: 0009-0008-5940-1286

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Важливість формування національної самоідентифікації у військовослужбовців ЗС України неможливо недооцінювати, оскільки повномасштабна збройна агресія Російської Федерації вимагає від захисників України не тільки виконання своєї професійної роботи, а саме, захисту України від зовнішньої загрози, але й мотиваційної складової продовження боротьби з агресором, що й породжує ідентифікацію та розуміння свого місця у світі, особливо, в українській нації. Розглянуто формування, пояснення та обґрунтування національного наративу як домінуючої складової історії України. Вказано на важливість національного наративу у формуванні особистості та самоідентифікації військовослужбовців. Тема націоналізму постає, як основа національної ідеї та формування нації у сучасних національних державах. Розглянуто негативні аспекти відсутності національної ідентифікації та інтеграції в колективному суспільстві та становленні самоідентифікації військовослужбовців України, як свідомих громадян та учасників соціальної дружби українців. Зміна орієнтирів та цивілізаційні виклики, що продовжуються і в XXI ст., потребують сталої ідентичності для військовослужбовців, але сам процес її формування потребує не тільки теоретичного обґрунтування, а й практичного використання під час навчання у вищих військових навчальних закладах України. Вивчення історії може стати одним із методів, який необхідно використовувати науково-педагогічним працівникам для розвитку особистості курсантів, і тому потрібне наукове обґрунтування вивчення історії як методики.

Ключові слова: історія, національна ідентичність, націоналізм, формування особистості, національний наратив, національна свідомість.

Постановка проблеми. Історія відіграє важливу роль у формуванні національної самоідентифікації у військовослужбовців. Вивчення історії дозволяє військовослужбовцям зрозуміти та оцінити внесок своєї нації у розвиток регіональної та світової історії, дізнатися про героїв своєї нації, які жертвовали відстоювали інтереси своєї держави, відчувати силу нащадків та мати фундамент для гордості. Вивчення історії також допомагає військовослужбовцям розуміти сутність конфліктів, у яких вони можуть брати участь, формувати патріотичні відчуття та готовність до захисту своєї нації та загального способу життя, обраного представниками своєї нації. Для підтвердження формування національної самоідентифікації через вивчення історії можна використовувати концепцію "національного наративу", своєрідну розповідь про минулі події, яка пояснює минуле та сприяє формуванню ідентичності. Вивчення історії у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (ВНП(ЗВО)) на основі національного наративу дозволяє військовослужбовцям оцінити свою роль в історії своєї нації та формувати переконання, що вони є частиною загальнонаціональної історії, яка продовжується та пишеться ними. У сучасному світі, особливо у період війни, самоідентичність, насамперед національна, відіграє важливу роль у формуванні особистості та взаємодії між людьми, суспільствами, націями та державами. Історичний наратив дозволяє військовослужбовцям розуміти сутність російського повномасштабного вторгнення, претензій на Кримський півострів та збройної агресії на сході України, а також формує відповідальність за захист суверенітету та територіальної цілісності України. Одним із ключових моментів, який досліджується в національному наративі України, є українська національна ідея, яка полягає у створенні сильної та квітучої держави на основі української культури та мови. Вивчення історії допоможе військовослужбовцям усвідомити важливість і цінність української національної ідеї та прищепити почуття національної гордості й приналежності. Національна самоідентичність стає все більш важливим чинником боротьби проти російської повномасштабної агресії, особливо для військовослужбов-

ців ЗС України. З'являється запит у формуванні національної самосвідомості у курсантів ВВНЗ та ВНП(ЗВО).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботі використовуються дослідження націоналізму, зокрема праця "Уявні спільноти" Б. Андерсона, де автор виокремлює причини й умови появи націоналізму і розподіляє його на етнічний та громадянський. Робота Андерсона направлена на пояснення історичних передумов зародження націоналізму в новий час, розвиток ідеї від "третього стану" до "натуралізації зверху" з боку держави, перетворенні на світську "релігію". Важливим дослідженням націоналізму та продовженням праці Б. Андерсона є книга Б. Яка "Націоналізм та моральна психологія спільноти", у якій автор продовжує розвивати ідеї Андерсона та доповнює їх своєю концепцією націоналізму як соціальної дружби й можливості співпраці мільйонів людей на користь однієї національної держави. Б. Як пояснює негативні і позитивні аспекти етнічного й громадянського націоналізму, наголошує на важливості взаємодії та попереджає про можливі наслідки. Науково цікавою є концепція С. Гантінгтона, викладена в його статті, а пізніше в книзі "Зіткнення цивілізацій", де автор вбачає майбутнє зіткнення різних цивілізаційних утворень і майбутні контури комунікації різних культур, коли різні цивілізаційні відмінності є головним чинником майбутніх конфліктів і змін. Проаналізовано також останні дослідження суспільства та історії, де критичним значенням ідентифікації є приналежність до групи, зокрема праця Г. Олпорта "Природа упереджень". Тема ідентичності активно обговорюється в науковому середовищі Європи та США, зокрема в статті Ф. Фуреді, який багато уваги приділяє саме ідентифікації та корінню цієї політики. У ній автор наголошує на глибокому зв'язку з добою Просвітництва та добою модерну. Важливим науковим джерелом є робота дослідника ізраїльської армії А. Шерцера, який наголошує на важливості формування національної ідентичності серед військовослужбовців Армії оборони Ізраїлю саме через історію. У створенні статті використано також Принстонський курс лекцій "Парадокси війни", який поєднує військову справу з появою націоналізму під час формування держав модерну. Зазначені роботи, що були розглянуті в статті, здебільшого приділяють увагу

© Пирогов К., 2023

суспільству в цілому і не зупиняються на темах військовослужбовців та їхній мотивації. Сучасні дослідження при висвітленні проблем націоналізму у військовослужбовців не заглиблюються в проблематику формування та причини цього явища, тому необхідне детальне теоретичне дослідження націоналізму в контексті формування національної самоідентичності військовослужбовців.

Мета статті полягає у виокремленні історичної ретроспективи появи націоналізму, поясненні його важливості для побудови національної держави та його значенні в суспільному житті, а також у висвітленні ролі, яку національна самоідентифікація виконує серед військовослужбовців, та обґрунтуванні вивчення історії як важливого елементу у формуванні самоідентифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розгляду національного наративу необхідно провести історичну ретроспективу і дослідити формування націоналізму та змін у війнах Європи, що були започатковані після доби Просвітництва. Війна, як вказував прусський теоретик війни К. фон Клаузевіц, є продовженням політики іншими методами. У Принстонському курсі лекцій "Парадокси війни" [1] військова історія і формування модерністських держав розглядається так, що до XIX ст. війни в Європі мали вигляд зіткнення професійних військових машин за заздалегідь обумовленими правилами. Більшість населення при цьому не брала участь у військових кампаніях або бойових діях, якщо їх не змушували до зміни релігії, не позбавляли звичних свобод як жителів міст-держав, не грабували з особливою жорстокістю, то здебільшого людини байдуже було, кому саме платити податок. Самі ж бойові дії не були схожі на сучасні фронти, коли протяжність лінії зіткнення становить тисячі кілометрів, а були маршрутом загону чи армії, де за роки могла статись тільки одна битва. Протягом майже всієї історії людства війна залишалась справою панів та спортом королів. Проте приблизно в XIX ст. почала формуватися війна нового типу, замість красивих маневрів та джентльменських битв, – знищення всього і вся. На це вплинули декілька вагомих причин, зокрема, з'являлись все новіші технічні засоби, з'явилися ідеї та публіка все більше заохочувалась у політиці. І головне, держави модерну зробили нове соціальне винайдення, з'явився націоналізм. У тих, раніше байдужих жителів локальних регіонів, з'явилася думка, що вони хочуть жити під певним прапором. Оформлення національних спільнот дозволило перейти до мобілізаційного призову до армії, замінивши професійні армії масовими, що вдало збіглося з досягненнями технічного прогресу: поведінням з гвинтівкою довго вчити не треба.

Націоналізм як світська релігія, яка прийшла на зміну християнству в добу Модерну, вивів на авансцену політики ідеї. Ідеологічна війна стала набувати все більшого значення. Відтепер, недостатньо було побудувати кораблі, озброїти армію та запасти пороху. Важливо було переконати свої народи, що "ми хороші, а вони – погані". Наставала епоха soft-power, "великих наративів".

Особливість психіки, коли любов до своїх поєднується з ненавистю до чужинців, етологи називають парохіальним альтруізмом, а психологи – внутрішньо-груповим фаворитизмом. Гормон окситоцин робить людей більш добрими та чуйними, проте він же змушує ненавидіти. Високий рівень окситоцину відрізняє мати, що годують, та солдата в окопі. Для згуртування групи немає способу краще, ніж знайти спільного ворога. Основа групового мислення – це упередження. Першою систематичною роботою про упередження можна вважати книгу Г. Олпорта "Природа упереджень" [2], де автор стверд-

жує, що людський розум вимушений розмірковувати за допомогою категорій. Одного разу сформовані, вони стають базисом для винесення упереджених суджень. Усе упорядковане життя базується на цьому. Світ складається зі складної різноманітності, проте людський мозок, заради економії психічних ресурсів, розташовує інформацію на зручних та вузьких полицях, а коли зіштовхується з перехідними формами, які не вміщуються у звичні категорії, він просто укладає їх на прокрустове ложе, закриває очі на одні деталі та перебільшує значення інших, підганяючи під наявні моделі. Упередження необхідні для орієнтування в реальності, проте вони ж її спотворюють. Протиставлення "нас" та "їх" одна з ілюстрацій, як національні наративи впливають на військовослужбовців.

Професіоналізація історичної науки колись збіглася з епохою становлення сучасних національних держав. Історія стала одним із найважливіших елементів конструювання національної ідентичності, саме історики збирали фольклор своїх народів, створювали прообраз нації, який населяв територію держави задовго до XIX ст. І досі те, що можна знайти у шкільних підручниках, це саме націоналістичний наратив. Націоналістичний наратив – це яскравий приклад підходу, який проєктує сьогодення в минуле. Наприклад, люди, які населяли територію сучасної Франції в XIII ст. уже були певним прообразом французів. Що є наївною проєкцією сьогодення на події минулого. Національний наратив конструється не лише навколо давніх подій, а й навколо відносно недавніх, проте це відбувається пізніше, оскільки створення наративу потребує певного часу. Однак без історії людина втратить індивідуальність. Дж. Арнольд у книзі "Історія: дуже коротке введення" [3] пише, що мотивація істориків схожа на природне бажання мати пам'ять. Історія для суспільства все одно, що пам'ять для індивіда, а пам'ять – це наше уявлення про себе. Для нашого "Я" важливе його ставлення до інших "ми", що нас об'єднує з іншими, що нас відрізняє. Таким чином, колективна історія неминуче виявляється частиною нашої індивідуальної пам'яті. І. Курила [4] цікаво пояснює в лекції "Історія: наука чи ресурс для політики?", чому саме сьогодні стало так багато суперечок про історичну пам'ять. Справа в тому, що звичні нам політичні координати сьогодні виявилися розмитими і втратили колишнє значення. Проте ставлення до різних історичних подій стало важливим груповим маркером. Загалом, історія нам необхідна, аби ми могли класифікувати себе та оточуючих.

Е. Ренан у доповіді "Що таке нація?" [5] писав: "Забуття, чи краще сказати історичне забуття, один із головних чинників створення нації... Єдність завжди створюється насильно... Всякий громадянин Франції має забути Варфоломіївську ніч, вбивства на Півдні в XIII ст.". Як зауважив Б. Андерсон у своїй праці "Уявні співтовариства" [6]: "Забути ці події французи можуть лише тому, що їх уже навчили у школі. Варфоломіївська ніч або Альбігойський хрестовий похід, що трапилися багато століть тому, все це частина єдиної історії французів, таким чином убиті і вбивці, католики і протестанти поміщаються в одну спільність. Схожим чином, американцям слід пам'ятати про війну Півночі та Півдня, і називати цю війну громадянською, хоча формально її цілком можна називати війною двох суверенних держав, імовірно так і було б, у разі перемоги Півдня". Національна історія – це складний наратив, де розставлені тонкі акценти, що необхідно пам'ятати та чим пишатися, але при цьому, що треба забути та не згадувати. Згаданий вище Дж. Арнольд так описує роботу істориків: "В широкому сенсі історики завжди невірні розуміють історію, оскільки її неможливо зрозуміти

абсолютно правильно. Будь-які історичні свідоцтва мають проблеми, суперечності й невизначеності. Однак постійне отримання недостатньо вірних інтерпретацій призводить до того, що історики намагаються зробити їх вірними, спираючись при цьому на факти. Тому не варто сприймати історію, як щось застигле, було так, а не інакше; це скоріше нескінченний процес розширення та уточнення інтерпретацій" [3]. Історики теж живі люди, які неминуче несуть у свій матеріал власні вподобання й упередження, навіть незважаючи на професійні стандарти. А фільтр, через який історик просіває ці факти, і називається наративом, який відображає його загальне уявлення про світ. Проте саме різні точки зору різних людей розширюють простір інтерпретацій.

Продовжуючи тему різних точок зору, слід зауважити, що в самій назві роботи Дж. Андерсона "Уявні співтовариства" [6] закладена її головна ідея про те, що неможливо бути особисто знайомим і більшістю співвітчизників, тому національні спільноти є щось, що існує як уявлення в нашому розумі, проте від цього воно зовсім не стає несерйозним. Існує також популярний поділ націоналізму на громадянський та етнічний. Класичним прикладом першого вважаються американська чи французька нації, побудовані навколо конституцій чи декларацій прав людини. Прикладом другого може бути Третій Рейх. Хорошу критику такого підходу виклав у своїй праці "Націоналізм і моральна психологія спільноти" [7] американський дослідник націоналізму Б. Як. Він пише, що люди забили спадщиною епохи Просвітництва. Її догма свідчить, що будь-яка правильна спільнота має бути заснована на добровільній і явній згоді, тому людям так імпонує ідея громадянської нації, приналежність до якої визначається свідомим вибором. Проте більшість виявляється громадянами будь-якої держави та представниками якоїсь нації зовсім не через усвідомлений вибір. Бернард Як звертає увагу на те, що так звані громадянські етнічні нації не відрізняються. Американець і француз не роблять жодного вибору, вони просто одержують у спадок той факт, що їхні попередники підписали документ. Що у разі націй громадянських, що у разі націй етнічних, ідеться про спадкування культурних артефактів, хтось успадковує політичні символи, а хтось – переказ про етнічні витоки. Замість цієї дихотомії Б. Як пропонує [7] інше визначення нації – як міжпоколінної спільноти. Національна ідентичність не є продуктом вибору, але також не є чимось, пов'язаним лише з походженням (мігранти), вона є продуктом випадкових факторів, що перебуває поза контролем людини. У результаті національна ідентичність – це не вибір людини, але й не вирок, а скоріше щось проміжне.

Національна спільнота є міжпоколінною, оскільки її об'єднує наявність загального культурного поля, яке успадковано від пращурів і планується передати нащадкам. Наявність цієї спадщини часто недооцінюють для того ідеалу згоди епохи Просвітництва. Зокрема, Б. Як згадує найчастіше цитований вираз Е. Ренана [5]: "Нація – це повсякденний плебісцит". Проте він також згадує, що Ренан має ширше визначення нації, де той стверджує, що націю становлять дві речі: згоду жити разом і володіння спільною спадщиною пам'яті. Згода тут виражається приховано, у соціальних ритуалах і публічних дискусіях, де йде міркування про спільну долю і спільну культурну спадщину. Ця спільна культурна спадщина є ключовою для існування нації, сама згода з тим, що ця спільна спадщина є. Скажімо, француз може не плекати симпатій до Великої французької революції, а бути на боці Вандейського повстання, але саме переконання, що

і те, й інше є частиною загальної культурної спадщини, пов'язує його з іншими французами.

Отже, незважаючи на те, що представниками міжпоколінної спільноти люди стають без своєї волі, завжди є простір для вибору. Національна культура, хоча і дістається у спадок, містить дуже багато. Скажімо, спадщина американська містить як работорговців, так і тих, хто з ними боровся. І це вирішувати вже сьогоднішнім американцям, кого саме поставити на вітрину, зробивши національною гордістю. У цьому полягає повсякденний плебісцит. Національну культуру можна уявити, як набір будівельних блоків, їх існує обмежена кількість, що дісталися від попередників, проте, що саме будувати та з яких саме блоків вирішують люди тут і зараз.

Окрім загальної культурної спадщини, міжпоколінна спільнота об'єднує наявність емоційного зв'язку. Цей зв'язок можна уподібнити до сімейного. Міжпоколінна спільнота по суті своїй егалітарна, тому Б. Як називає це соціальною дружбою. Здатність говорити мовою загальної культурної спадщини та наявність соціальної дружби – усе це скріплює націю, уможливаючи співпрацю мільйонів людей. Саме історія є тим соціальним клеєм, який об'єднує мільйони різних людей у державі, а для військовослужбовців дає мотивацію та чітке самовизначення свого "я" у більшому "ми".

Гаррі К. Тріандіс на конференції, яка пізніше увійшла в статтю "Група і Я: Новий фокус на культурному розриві" [8] наголошує на різниці індивідуалістських та колективістських культур. Він виводить кореляцію, де чим більша колективістська культура, тим сильніший вплив на індивіда мають сім'я, релігія та звичаї. Західний світ, на чолі із США, протиставляється більш традиційним суспільствам. Тріандіс наголошує на важливості цієї різниці та на тому, що "Найважливіші цінності Заходу менш важливі решті світу" [8]. Різницю культур Тріандіс, зокрема, демонструє через соціальну інтеграцію та рівень самогубств. Україна, незважаючи на зближення із Західним світом, залишається традиційним суспільством, де вплив сім'ї та звичаїв визначають ідентифікацію людей. Соціолог Дюркгейм писав на початку ХХ ст., що соціальна інтеграція важлива для індивіда. Вивчення саме власної історії та культури впливає на інтеграцію людини в суспільство, дарує відчуття приналежності до спільноти, посилюючи соціальні зв'язки. У цьому контексті важливо розглянути теорію Гантінгтона, висунуту в статті "Зіткнення цивілізацій" [9]. Ця теорія наголошує на тому, що в майбутньому більшість конфліктів буде зведена до цивілізаційних конфліктів, лінії інакшості будуть проходити через різницю культур та релігій. Класові та ідеологічні чинники відійдуть на другий план. С. Гантінгтон виокремлював Україну, як частину православної східно-європейської культури, і не вбачав ескалації у російсько-українських відносинах, проте звертав увагу на напруження у відносинах та претензіях РФ на Крим ще на етапі формування української держави. Зараз же можна чітко провести лінію зіткнення на цивілізаційному рівні, коли Україна приєднується до Західної моделі та відповідає опису геополітики ХХІ ст., як "Захід та інші". Саме цей цивілізаційний конфлікт і відбувається з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України. Слід зауважити, що Україна є колективістською культурою, тому сліпо переймати західний спосіб життя може бути небезпечним для ідентифікації та інтеграції у суспільстві. Важливо вивчати власну історію та будувати ідентичність на ній, як вказував Гантінгтон, "перевизначити ідентичність" важливо для національних

держав, що були під впливом ідеології та перебувають між різними силами.

Британський соціолог Ф. Фуреді у статті "Прихована історія політики ідентичності" [10] пояснює сучасну західну культуру. Він виводить коріння в XVIII ст., з консервативної реакції на риторичку епохи Просвітництва, яке постулювало універсальні загальнолюдські цінності, свободу та розум, притаманні такій самій універсальній людині. Ці цінності зіштовхнулись з протидією з боку консервативного німецького романтизму. Романтичний ідеал проголошував зворотне, що існують різні народи, яким притаманний унікальний дух. У XX ст. нацисти мислили в межах тієї ж романтичної парадигми з національною ідентичністю та ієрархією, відповідною останній. Після Другої світової війни, культ ідентичності в його расистському та шовіністичному вигляді зазнав засудження й неприпустимості повторення. У той самий час, марксистки остаточно розчарувались в аморфному робочому класі й зосередилися на інших соціальних групах. Зокрема, на перший план вийшли: антиколоніалізм, фемінізм, боротьба з гомофобією та залишками расизму. Основним направленням дискурсу лівих стали інтереси меншин, повільною боротьби стали проблеми окремих соціальних груп. У 70-ті роки XX ст. лівий культурний поворот остаточно закріпився. Хоча його супроводжувала риторика прогресу, імпульс цей суто консервативний за своєю природою, це було повернення до тієї ідеї, що людину визначає місце народження, приналежність до групи.

Колись під словом "жертва" розуміли тимчасовий стан, породжений конкретною ситуацією, наприклад, жертва злочину. Проте після лівого повороту, жертва може не бути жертвою конкретної ситуації, але може бути жертвою самого суспільного устрою та глобального світопорядку. Політика остаточно стала боротьбою за місце головної жертви, в нескінченний конкурс образ та жалю до себе, фестиваль публічних та взаємних звинувачень. Позиція жертви ніколи не допускає півтонів. Х. Арендт у книзі "Банальність зла. Ейхман в Єрусалимі" [11] писала про те, що єврейські організації юденрати служили провідниками нацистської політики, допомагали відправляти євреїв у гетто та концтабори [11, с. 159–161]. Цей бік історії став не до вподоби єврейській громадськості. Атлантична работоргівля у реальності також не так однозначна. Половину шляху рабів супроводжували вихідці з Африки. Одні африканські племена поневолювали інші, а потім продавали європейцям. Проте дотримання картини світу, зручної для жертви, потребує усвідомленого невігластва. Євреям необхідно забути про юденрати, сучасним афро-американцям – про африканських работорговців. Концепція невинної жертви не допускає складного трактування, будь-яка спроба маркується як звинувачення жертви.

У 2018 р. Б. Кемпбел та Дж. Менінг випустили книгу "Сходження культури віктимності" [12], де продовжують розмірковувати на цю тему. Вони поділили культури на три основні різновиди. Перший – культура честі, вона притаманна архаїчним традиційним спільнотам і відрізняється високим ступенем чутливості, відповідає насиллям на будь-яку образу. Культура честі панувала переважуючу частину існування людства. У розвинених країнах культуру честі поступово витіснила культура гідності, яка декларує, що кожна людина має гідність. Культура гідності відрізняється відсутністю чутливості до слів, адже ніяка образа не може позбавити індивіда його гідності. За реальних збитків прихильники культури гідності звертаються до поліції, судів та інших інститутів. Культура віктимності, що йде на зміну культурі гідності, поєднує в собі високу

чутливість культури честі та апеляцію до авторитету культури гідності, вимагаючи заборон та обмежень. У культурі віктимності визнають лише тих, хто маркований жертвою, тому це расистський підхід, що наділяє людину гідністю залежно від походження.

Існує старе французьке слово – ресентимент. Філософським змістом його наділив Ф. Ніцше у "Генеалогії моралі" [13]. Ресентимент, на думку для Ніцше, – "витончений самообман, який використовується слабкі, дивлячись на сильних, нескінченно відкладаючи помсту до Страшного суду". Німецький філософ М. Шелер, який написав роботу "Ресентимент у структурі моралі" [14], засуджував антихристиянський пафос Ніцше, проте фундаментом ресентименту для нього також було відчуття безсилля. Заздрість, образа, бажання помсти, – усе це, не знаходячи виходу, і перетворюється на ресентимент. Шелер писав, що "Найяскравіший приклад ресентименту, коли люди бачать щось гідне помсти в самому факті свого існування". Найбільш сильну форму ресентименту породжує заздрість, яка може стати екзистенційною заздрістю. Така культура віктимності роз'їдає світ, побудований на фундаменті культури гідності. Однак найбільш шкідливу ресентиментна риторика наносить самим своїм носіям. Ресентимент – повільна отрута душі. Критика, породжена ресентиментом, більш за все боїться бути задоволеною, оскільки досягнення позитивних змін у суспільстві чи у світовій політиці вимагає відмови від порожньої лайки та заперечення. Найбільший страх професійних жертв – домогтися таких змін, які не дозволять більше говорити про пригнічення. А якщо не вдається досягти щастя чи позитивних змін, то можна назвати все це хибними цінностями, завершуючи повне коло носія ресентименту в образі, запереченні та знову образі. Прикладом ресентиментного типу для Шелера стає палій, різновид Герострата: "Він може бути людиною тихою та сором'язливою, поки пригнічені імпульси не прорвуться в акті безглузлого руйнування". Зброєю палія може бути деконструкція цінностей, повалення авторитетів, викриття всього і вся, але це нічим не відрізняється від підпалу чи вандалізму, руйнування заради руйнування, рухоме відчуттям безсилля, ресентиментом, який у кінці кінців зруйнує й самого свого носія.

Вивчення власної культури, історії та формування національної самоідентичності у військовослужбовців є важливою рисою системи підготовки офіцерів Армії оборони Ізраїлю. Держава Ізраїль, утворена в 1948 р., весь час перебуває в постійній "мобілізації" для відстоювання своєї незалежності в боротьбі з Арабськими країнами чи терористичними організаціями, які фінансуються тими ж арабськими державами. Перший прем'єр-міністр новоствореної держави Ізраїль Б. Гуріон, який був також першим міністром оборони, вказував на важливість того, аби військовослужбовці визнавали свою ізраїльську ідентичність та єврейську спадщину. Армія оборони Ізраїлю має навчатися товариству та рівності серед військовослужбовців, а також перетворювати солдата на "громадянина, який буде глибоко вкорінений у Батьківщину, у минуле, у культуру та мову нації, у її зусилля щодо відродження та в її баченні майбутнього" [15]. Ця концепція полягає в тому, що національно-громадянська свідомість приведе до якісної переваги під час війни. У період після Другої світової війни західні армії часто не звертали уваги на громадянсько-національну освіту та питання моралі, головним чином через перевагу "теорії малих груп", згідно з якою солдати воюють за своїх друзів, а не за свою країну або цінності. Проте французький чи британський полковник знає культуру свого народу, і її

внесок у всесвітню культуру, тому що національна самоідентифікація розпочиналась ще зі школи. У кожній нації освіта, передача цінностей робиться суспільством, а отже, коли цивільний вступає на навчання до ВВНЗ, він несе з собою ототожнення з народом, батьківщиною, культурою та свободою своєї нації.

Таким чином, командир зазвичай необхідно лише розвивати ототожнення з підрозділом та його лідерами, але національну самоідентифікацію командир треба розвинути раніше, у ВВНЗ, якщо подібна мета не була досягнута в школі. Можна виокремити, що вивчення історії дозволить курсантам ідентифікувати себе з українським народом, любити землю України, ідентифікувати себе з культурою України та ідентифікувати себе з державою України, отримати навички для командної роботи; важливе для самоощінок; і для постійного честюлюбства та чесноти; культивувати героїчну спадщину, а не позицію жертви, України у свідомості курсанта; розвивати мудрість курсанта, його розуміння та обґрунтування причин своїх дій, його самовизнання та його почуття партнерства, яке є глибшим, ніж вимоги дисципліни, накази і закони служби. Вивчення історії та національна самоідентифікація допоможе курсантам заздалегідь ознайомити їх з причиною навчання стрільби та майстерності; тільки так вони можуть навчитися стріляти і битися. Курсант, який не усвідомлює мети свого навчання, не матиме бажання тренуватися, і це, безумовно, обмежить його досягнення. Офіцер є також вихователем своїх солдатів, і щоб виховувати, йому необхідно багато знати. Досвід Армії оборони щодо розвитку національної самоідентифікації вказує на важливість позиції гідності та вивченні власної історії. Цей досвід необхідно враховувати при підготовці офіцерів у ВВНЗ та ВВП(ЗВО) України.

Висновки. Були розглянуті причини виникнення націоналізму, важливість історичної науки та її особливості. На основі викладеного матеріалу можна дійти висновку, що вивчення історії є способом не лише об'єднання людей та формування ідентичності, а й способом побороти ресентимент та стан жертви. Важливими елементами вивчення історії є те, що необхідно розглядати різні наративи та думки, дивитися на факти з різних боків, не створювати політичну історію чи займатися ревізіонізмом, не перевертати наратив ворога, займаючи позицію жертви, а будувати власний під час дослідження різних сторін історії України. Необхідно пам'ятати, що цінності відрізняються залежно від цивілізації, релігії та звичаїв нації, тому, якщо сліпо переймати чужий наратив, це може призвести до втрати ідентичності. Саме вивчення історії доможе знову віднайти ідентичність та надати військовослужбовцям фундамент, приналежність до чогось більшого, на чому вони можуть вибудувати самоідентифікацію. У контексті отриманих висновків можна визначити важливість вивчення досвіду Армії оборони Ізраїлю, яка мала схожі вхідні дані під час формування своїх збройних сил та національної ідентичності. Це дослідження не остаточне і не має на меті відповісти на всі запитання, а тому висновки потребують доповнення, оскільки проблема є комплексною і простого вирішення вона мати не може. У подальшому необхідно проводити дослідження із залученням військовослужбовців, аби отримати практичні дані, що можуть відрізнитися від теорії.

Список використаних джерел

1. Centeno Miguel A. The Paradoxes of War : Princeton course of lectures. URL: <https://online.princeton.edu/paradoxes-war> (дата звернення: 05.05.2023).
2. Allport W. Gordon. The Nature of Prejudice : 25th Anniversary Edition Paperback. Unabridged, Jan. 22, 1979. URL: https://www.amazon.com/Nature-Prejudice-25th-Anniversary/dp/0201001799/ref=sr_1_1?crid=PW62

XGRDUK16&keywords=allport&qid=1670844591&s=books&prefix=%D1%84%D0%B4%D0%B4%D0%B7%2Cstripbooks-intl-ship%2C1616&sr=1-1 (дата звернення: 05.05.2023).

3. Arnold H. John. History: A Very Short Introduction Get access Arrow. URL: <https://academic.oup.com/book/781?login=false> (дата звернення: 05.05.2023).

4. Курилл Иван. История в современном обществе: наука или ресурс для политики? URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mTihT1kQeIU> (дата звернення: 05.05.2023).

5. Ренан Ернест. Що таке нація. URL: <https://zbruc.eu/node/59455> (дата звернення: 05.05.2023).

6. Anderson Benedict. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. URL: <https://www.amazon.com/Imagined-Communities-Reflections-Origin-Nationalism/dp/1784786756> (дата звернення: 05.05.2023).

7. Yack Bernard. Nationalism and the Moral Psychology of Community. URL: <https://www.amazon.com/dp/0226944670?tag=philp02-20&linkCode=osi&th=1&psc=1> (дата звернення: 05.05.2023).

8. Goleman Daniel. The Group and the Self: New Focus on a Cultural Rift // Nat. ed. of the New York Times, Dec. 25, 1990. Sec. 1. P. 37. URL: <https://www.nytimes.com/1990/12/25/science/the-group-and-the-self-new-focus-on-a-cultural-rift.html> (дата звернення: 05.05.2023)

9. Huntington Samuel P. The clash of civilizations? Foreign Affairs; Summer 1993; 72, 3; ABI/INFORM Global pg. 22. URL: http://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2013/10/huntington_clash-of-civilizations.pdf (дата звернення: 05.05.2023).

10. Furedi Frank. The hidden history of identity politics How a revolt against the Enlightenment came to dominate public life. URL: <https://www.spiked-online.com/2017/12/01/the-hidden-history-of-identity-politics/> (дата звернення: 05.05.2023).

11. Арендт Ханна. Айхман в Єрусалимі. Розповідь про банальність зла / Пер. з англ. Антона Котенка. Вид. 2-ге, випр. Київ : Дух і літера, 2021. 376 с.

12. Understanding Victimhood Culture: An Interview with Bradley Campbell and Jason Manning. URL: <https://quilllette.com/2018/05/17/understanding-victimhood-culture-interview-bradley-campbell-jason-manning/> (дата звернення: 05.05.2023).

13. Ніцше Фрідріх. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. URL: <https://coolib.net/b/311108> (дата звернення: 05.05.2023).

14. Scheler Max. Ressentiment das Ressentiment im Aufbau der Moralen. URL: <https://hscif.org/wp-content/uploads/2018/04/Max-Scheler-Ressentiment.pdf> (дата звернення: 05.05.2023).

15. Sherzer Adi. Israeli Military Education: Historical Overview of a Unique Phenomenon (1941–2004) // British J. of Middle Eastern Studies. URL: https://www.academia.edu/45367122/Adi_Sherzer_Israeli_Military_Education_Historical_Overview_of_a_Unique_Phenomenon_1941_2004_British_Journal_of_Middle_Eastern_Studies_2021_ (дата звернення: 09.05.2023).

References

1. Princeton course of lectures The Paradoxes of War. <https://online.princeton.edu/paradoxes-war>.
2. Allport, W. Gordon The Nature of Prejudice. https://www.amazon.com/Nature-Prejudice-25th-Anniversary/dp/0201001799/ref=sr_1_1?crid=PW62XGRDUK16&keywords=allport&qid=1670844591&s=books&prefix=%D1%84%D0%B4%D0%B4%D0%B7%2Cstripbooks-intl-ship%2C1616&sr=1-1.
3. Arnold, H. John. History: A Very Short Introduction Get access Arrow. <https://academic.oup.com/book/781?login=false>.
4. Kurilla, Ivan. History in modern society: science or a resource for politics? <https://www.youtube.com/watch?v=mTihT1kQeIU>
5. Renan, Ernest. What is a nation. <https://zbruc.eu/node/59455>.
6. Anderson, Benedict. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. <https://www.amazon.com/Imagined-Communities-Reflections-Origin-Nationalism/dp/1784786756>.
7. Yack, Bernard. Nationalism and the Moral Psychology of Community. <https://www.amazon.com/dp/0226944670?tag=philp02-20&linkCode=osi&th=1&psc=1>.
8. Goleman, Daniel. (1990). The Group and the Self: New Focus on a Cultural Rift, Dec. 25, 1990, Section 1, Page 37 of the National edition of The New York Times. <https://www.nytimes.com/1990/12/25/science/the-group-and-the-self-new-focus-on-a-cultural-rift.html>.
9. Huntington, Samuel P. (1993). The clash of civilizations? Foreign Affairs; Summer 1993; 72, 3; ABI/INFORM Global pg. 22. http://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2013/10/huntington_clash-of-civilizations.pdf.
10. Furedi, Frank. The hidden history of identity politics How a revolt against the Enlightenment came to dominate public life. <https://www.spiked-online.com/2017/12/01/the-hidden-history-of-identity-politics/>.
11. Arendt, Hannah (2021). Eichmann in Jerusalem. A story about the banality of evil / Trans. from English Anton Kotenko. Second edition, corrected. Kyiv: SPIRIT AND LETTER. [in Ukrainian].

12. Understanding Victimhood Culture: An Interview with Bradley Campbell and Jason Manning. <https://quillette.com/2018/05/17/understanding-victimhood-culture-interview-bradley-campbell-jason-manning/>.

13. Nietzsche, Friedrich. On the other side of good and evil. Genealogy of morality. <https://coollib.net/b/311108>.

14. Scheler, Max. Ressentiment das Ressentiment im Aufbau der Moralen. <https://hscif.org/wp-content/uploads/2018/04/Max-Scheler-Ressentiment.pdf>.

15. Sherzer, Adi. Israeli Military Education: Historical Overview of a Unique Phenomenon (1941-2004), *British Journal of Middle Eastern Studies*. https://www.academia.edu/45367122/Adi_Sherzer_Israeli_Military_Education_Historical_Overview_of_a_Unique_Phenomenon_1941_2004_British_Journal_of_Middle_Eastern_Studies_2021_.

Надійшла до редколегії 08.05.23

K. Pyrogov, Junior Researcher

e-mail: Kirillpyrogov1999@gmail.com

ORCID ID: 0009-0008-5940-1286

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE STUDY OF HISTORY AS A FACTOR IN THE FORMATION OF NATIONAL SELF-IDENTIFICATION OF SERVICEMEN OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

The importance of the formation of national self-identification among servicemen of the Armed Forces of Ukraine cannot be underestimated, since the full-scale armed aggression of the Russian Federation requires from the defenders of Ukraine not only the performance of their professional work, namely the protection of Ukraine from external threats, but also the motivational component of continuing the fight against the aggressor, which contains identification and understanding of one's place in the world, especially in the Ukrainian nation. The article examines the formation, explanation and justification of the national narrative as a dominant component of the history of Ukraine. The importance of the national narrative in the formation of the personality and self-identification of military personnel is considered. The topic of nationalism is considered as the basis of the national idea and the formation of the nation in modern national states. The negative aspects of the lack of national identification and integration in the collective society and community were considered. This article is devoted to the consideration of the peculiarities of the formation of national identity and history, as the main tool in the formation of self-identification of military personnel of Ukraine, as conscious citizens and participants in the social friendship of Ukrainians. Changing orientations and civilizational challenges that continue in the 21st century require a stable identity for military personnel, but the very process of its formation requires not only theoretical justification, but also practical use during training in higher military educational institutions of Ukraine. The study of history can become one of the methods that can be used by scientific and pedagogical workers for the development of the personality of cadets, therefore the purpose of this article is to scientifically substantiate the study of history as such a method.

Keywords: history; national identity; nationalism; personality formation; national narrative; national consciousness.